

AKADEMIK STJEPAN ŠČAVNIČAR (1923. – 2011.)

Poštovana gospođo Ščavničar, poštovani članovi obitelji Ščavničar, poštovani članovi Hrvatske akademije, dame i gospodo,

Prije nešto više od godinu dana ispratili smo na vječni počinak akademika Stjepana Ščavničara, redovitog profesora i profesora emeritusa Mineraloško-petrografskog zavoda PMF-a Sveučilišta u Zagrebu, vrlo poštovanog nastavnika niza generacija, izvrsnog znanstvenika, kristalografa i mineraloga, člana i dopredsjednika Jugoslavenskog centra za kristalografiju i Hrvatske kristalografske zajednice.

Profesor Ščavničar bavio se mineralima i kristalima tijekom cijele svoje profesionalne karijere.

1956.g. postigao je akademsko zvanje doktora kemijskih znanosti, obranivši disertaciju *Kristalna struktura živinih oksiklorida*; pod mentorstvom profesora Drage Grdenića. Habilitirao je iz mineralogije temom *The crystal structure of stibnite - a redetermination of atomic positions* te predavanjem *Strukturne karakteristike filosilikata*. To je bilo doba kada je istraživačka oprema bila vrlo oskudna. Difrakcijske slike kristala su se snimale filmskim tehnikama (Debye Scherrerova kamera za kristalni prah, kamera za rotaciju kristala, Weissenbergova kamera), a intenziteti difrakcijskih maksimuma procjenjivali vizualno odnosno mjerili fotometrom. Generator visokog napona za pogon rentgenske cijevi bio je domaći proizvod: Rade Končar. Za zbrajanje Fourierovih redova s ciljem dobivanja projekcije elektronske gustoće pomoću Beevers-Lipsonovih vrpca sa sinusima i kosinusima, rabili su se strojevi jednaki onima u trgovinama. Kameru za snimanje difrakcijskih slika rotirajućeg kristala donio je u Zagreb, slikovito rečeno - u zamjenu za ljetovanje na Rabu, 1948. g. profesor W.A.

Wooster, fizičar i kristalograf sa Sveučilišta u Cambridgeu. Sve to ukazuje na velike teškoće s kojima su se u to doba suočavali znanstvenici u svom istraživanju, u nastojanju da ostvare vjerodostojne rezultate međunarodne razine.

Nakon doktorata profesor Šćavničar odlazi na specijalizaciju u prestižni Laboratorij za mineralogiju i kristalografiju, Sveučilište Sorbonne, i u Nacionalni centar za telekomunikacijska istraživanja, Pariz (1956.-1957.). Odlazi nekoliko puta na studijski boravak u Veliku Britaniju.

Profesor Šćavničar je svojim predanim i vrsnim radom sveučilišnog nastavnika na dodiplomskom i poslijediplomskom studiju ostavio dubok i neizbrisiv trag, čemu svjedoče mnoge generacije njegovih studenata geologije, mineralogije, kemije i fizike. Pod njegovim mentorstvom izrađeno je devet disertacija i 19 magistarskih radova. Njegova predavanja iz mineralogije i kristalografije bila su prožeta velikim entuzijazmom, odlikovala su se jasnoćom i preglednošću. Imao je izvanrednu sposobnost predočavanja složenih kristalografskih pojmova u prostoru.

Osim na fakultetu, radio je i na Institutu Ruđer Bošković kao vanjski suradnik, od 1952. do 1974.g., gdje je vodio istraživačke projekte i bio pročelnik Odjela za čvrsto stanje.

Akademik Šćavničar bio je član mnogih prestižnih stručnih i znanstvenih organizacija u Hrvatskoj i inozemstvu: *Američko mineraloško društvo*, *Francusko društvo za mineralogiju i kristalografiju*, *Europska mineraloška unija*, *Hrvatsko geološko društvo*, *Jugoslavenski centar za kristalografiju* (pod okriljem JAZU) *Hrvatska kristalografska zajednica* (pod okriljem HAZU), *Odbor za geokemiju HAZU*. Dobio je Republičku nagradu *Ruđer Bošković* i Nagradu za životno djelo.

Kao znanstvenik, svojim djelovanjem stalno je s velikim optimizmom pristupao znanstvenom problemu u izravnom radu s mlađim suradnicima. Njegovi kolege i suradnici pamtit će ga kao seniornog suradnika, koji ih je uvodio u struku, ali prije svega po poštenom i savjesnom pristupu znanstvenom radu. Vrlo rado se sjećam pojedinosti tijekom rada na svojoj disertaciji. Profesor Šćavničar mi je predložio da pošaljem sažetak svoga rada za 7. kongres Međunarodne unije za kristalografiju, Moskva 1966. g.

Uskoro je stigla poruka da je sažetak prihvaćen; to je bilo moje prvo priopćenje na međunarodnom skupu, na čemu sam vrlo zahvalan nesebičnoj pomoći profesora Šćavničara.

Znanstveni rad profesora Šćavničara obuhvaća tri istraživačke cjeline: određivanje kristalne strukture prirodnih i sintetičkih spojeva metodama rentgenske difrakcije; svojstva, geneza i stabilnost minerala; mineraloško-petrografske teme. Sve tri cjeline je jednako volio i pristupao im s velikim interesom i žarom. Objavljivao je znanstvene radove u vrhunskim časopisima npr. *Acta Crystallographica*, *European Journal of Mineralogy*, *Neues Jahrbuch für Mineralogie*, *Journal of Petrology*, *Zeitschrift für Kristallographie*. Tijekom svojega znanstvenog rada dao je veliki doprinos vlastitim zalaganjem za nabavu istraživačke opreme, i u IRB-u i u Mineraloško-petrografskom zavodu PMF-a.

Profesor Šćavničar je sudjelovao u osnivanju Jugoslavenskog centra za kristalografiju 1966. pod okriljem JAZU, te je obnašao dužnost dopredsjednika te strukovne udruge tijekom cijelog postojanja, do 1991. Bio je aktivni sudionik niza godišnjih konferencija te udruge, kao organizator i podnositelj niza priopćenja uključujući i pozvana predavanja. Sudjelovao je u osmišljavanju šest zajedničkih znanstvenih konferencija s talijanskim kristalografima i mineralozima. Nakon što je Predsjedništvo HAZU početkom 1992. donijelo odluku o prestanku rada Jugoslavenskog centra za kristalografiju, te odluku o osnivanju Hrvatske kristalografske zajednice, profesor Šćavničar sudjelovao je u nizu aktivnosti nove udruge. Njemu, kao i još nekolicini naših profesora, a to su Drago Grdenić, Boris Kamenar, Katarina Kranjc, Boris Matković, možemo zahvaliti da je Hrvatska kristalografska zajednica danas vrlo prepoznatljiva strukovna udruga, i u Hrvatskoj kao i na međunarodnoj razini, te koja sada broji skoro stotinu članova, od kojih mnogo onih mlade generacije.

Njegov odlazak je velik gubitak za našu mineralošku i kristalografsku zajednicu, ali najviše za njegovu obitelj. Neka je vječna hvala i slava dragome profesoru.

POPIS RADOVA
AKADEMIKA STJEPANA ŠČAVNIČARA

